

23 Spotreba a trvalo udržateľný rozvoj

V tichosti si individuálne prečítajte nasledujúci text.

Ste hladní? Máte chuť na dobrý obed? Alebo práve premýšľate o nejakej diéte? Tak potom máte šťastie, že máte na výber. Mnohí ľudia toto šťastie nemajú. Zatiaľ, čo vo Veľkej Británii sa ročne vyhodí niekoľko miliónov ton jedla, na svete trpí až 840 miliónov ľudí hladom a každý deň ich na následky hladu a podvýživy umrie približne 24 000. Oproti tomu v USA trpí nadváhou 127 miliónov dospelých obyvateľov a až 60 miliónov Američanov je obéznych. Napriek tomu, že celosvetové pestovanie obilnín dosahuje svoje historické maximum, zúri na svete potravinová kríza. Ako je možné, že na našej planéte dokážu vedľa seba existovať takéto rozpory? Kde sa stala chyba?

Jedným z dôvodov nedostatku potravín je narastajúci počet obyvateľov na našej planéte, spojený s narastajúcimi požiadavkami a životným štandardom ľudí. Zatiaľ, čo každý rok narastie počet obyvateľov približne o 78 miliónov, zároveň sa znižuje priestor súčasnej či potenciálnej poľnohospodárskej pôdy v dôsledku výstavby ciest, nových domov, letísk, golfových ihrísk atď. Mnohé intenzívne využívané poľnohospodárske pôdy sú vyčerpané a nedokážu poskytnúť dostatočnú úrodu, dochádza k erózii pôdy následkom výrubu veľkých plôch lesov, púšte sa rozširujú a dochádza k úbytku vodných zdrojov. Na jednej strane teda máme zvyšujúcu sa potrebu nakrmiť viac a viac ľudí a na strane druhej privysoký životný štandard v ekonomicky rozvinutých krajinách, ktorý nie je z dlhodobého hľadiska udržateľný.

Aj keď úroda obilnín sa z roka na rok zvyšuje, iba niečo viac ako polovica je určená pre ľudskú konzumáciu - zvyšok slúži ako krmivo pre dobytok. Toto množstvo by pritom mohlo pokryť celosvetový deficit až 14 – krát. Konzumácia mäsa v bohatých krajinách je v porovnaní so svetovým priemerom až o 80 % vyššia - v USA pripadne ročne na jedného obyvateľa 137,5 kg mäsa, v Holandsku je to až 160,5 kg mäsa, zatiaľ čo napr. v Indii je ročná spotreba mäsa na jedného obyvateľa len 5,5 kg. Ľudia v bohatých krajinách majú spotrebiteľské návyky, ktoré vyžadujú stále viac pôdy, vody a palív - čerstvé tropické ovocie po celý rok, exotickú kávu, veľké množstvá mäsa a rýb. Zároveň sa častejšie stravujú v reštauráciách, kde sa podávajú prehnane veľké porcie a dochádza k väčšiemu plytvaniu jedlom. K obyvateľom bohatých krajín sa už pridáva aj rastúca stredná vrstva rýchlo sa rozvíjajúcich krajín, akými sú Čína a India. V Číne napríklad od roku 1985 stúpla ročná spotreba mäsa na jedného obyvateľa o 150 %. Na produkciu 1 kg hovädzieho mäsa pripadne 8 kg obilnín, ktoré by mohli zasýtiť ľudí. Konzumácia hydiny je v tomto smere šetrnejšia, keďže na 1 kg hydinového mäsa pripadnú len 2 kg obilnín. Pri tomto spôsobe využívania úrodnej pôdy na nasýtenie dobytku, je trvalo udržateľný rozvoj nemožný.

Obchod výrazne ovplyvňuje svetový systém pestovania a pohybu potravín. Ale voľný obchod, ktorý bol vyhlasovaný za všeliak na svetový hlad, spôsobuje skôr opačný efekt ako sa hlásalo. Najväčší propagátori voľného obchodu a globalizácie - USA a EÚ - sami nenasledujú pravidlá voľného obchodu a to tým, že výrazne dotujú domáce poľnohospodárstvo a umelo stláčajú ceny na export týchto potravín. Zároveň vyžadujú, aby chudobné krajiny prijali tento dovoz, čo má za následok likvidáciu miestnych drobných farmárov a pestovateľov. V súčasnosti 90 % svetového obchodu s obilninami ovládajú 3 spoločnosti (ADM, Cargill a Bunge), spoločnosť Monsanto má pod kontrolou 1/5 svetového obchodu so semenami a tri ďalšie veľké spoločnosti ovládajú 1/2 svetového agrochemického trhu. Berúc do úvahy toto monopolné postavenie, nie je prekvapujúce, že s nástupom svetovej potravinovej krízy

Náuka o tovare Pracovné listy I

narástli zisky u ADM o 36 %, Cargill o 128 % a veľké korporácie zaoberajúce sa dobytkom zaznamenali nárast až o 475 % od roku 2007.

V 90. rokoch 20. storočia boli biopalivá prezentované ako „zelená“ alternatíva k ropu a štáty svojou legislatívou podporovali prechod na primiešavanie biopalív do pohonných hmôt. Rastlinné palivá však nemôžu stačiť našim súčasným a budúcim energetickým potrebám. V súčasnosti sa na biopalivá spotrebuje 100 miliónov ton obilnín, čo predstavuje 5 % ročnej celosvetovej úrody. Podľa vyjadrenia Svetovej banky „obilniny potrebné na naplnenie jednej nádrže terénneho vozidla etanolom by stačili na nasýtenie jedného človeka počas celého roka“. A ešte jeden príklad na ilustráciu - v Británii sa v súčasnosti ročne spotrebuje 37,6 miliónov ton ropných produktov. Náhrada bionaftou z repky olejky by vyžadovala 25,9 miliónov hektárov pôdy, čo je približne o 1/3 viac, než celková plocha britskej poľnohospodárskej pôdy. Navyše, ekonomicky rozvojové krajiny ako Malajzia a Indonézia už vyrúbali rozľahlé plochy dažďového pralesa práve kvôli pestovaniu olejových paliem na výrobu biopalív. Takýto trend nie je v žiadnom prípade posunom smerom k menšiemu zaťaženiu životného prostredia a v poslednom čase sa o biopalivách a ich využívaní rozpútali veľmi kontroverzné debaty.

Na svete je dostatok potravín pre zdravý a plnohodnotný život všetkých jeho obyvateľov, problém je však v ich prerozdelení a dostupnosti. Existujú však všeobecné riešenia, ktoré by za dodržania určitých podmienok pomohli napraviť túto smutnú realitu:

- celosvetová podpora domácej a lokálnej výroby na základe sociálnej, ekologickej a ekonomickej spravodlivosti a ľudských práv na zdravé potraviny,
- stabilizácia a garancia spravodlivých cien farmárom, výrobcami aj spotrebiteľom,
- pozastavenie nadmernej výroby biopalív,
- navrátenie pôdy maloroľníkom a podpora ich rozvoja,
- podpora tradičných prístupov k pestovaniu plodín a chovu zvierat,
- demokratizácia celosvetového obchodu s potravinami.

(<http://www.dolceta.eu/slovensko/Mod5/Produkcia-potravin-a-hlad-vo-svete.html>)

Na základe prečítaného textu a vlastných vedomostí a názorov zostrojte pojmovú mapu „stromový diagram“ problému hlad vo svete.

Stromový diagram

Nakreslite si strom:

- kmeň znázorňuje problém, ktorý analyzujete (napíšte tento problém do kmeňa),
- korene predstavujú príčiny vzniku problému (každý koreň predstavuje jednu príčinu, bočné koreňky môžu túto príčinu ešte podrobnejšie rozoberať),
- konáre sú dôsledky neriešenia tohto problému (bočné konáre môžu predstavovať dôsledky týchto dôsledkov),
- ovocie znázorňuje možné riešenia problému,
- škodcovia (červíky v ovocí) predstavujú prekážky pri riešení problému.